Het Bovenste Bosch behouden

Een verheugend bericht bereikte natuurminnend Nederland: Het Bovenste Bosch bij Epen (Z.L.) is aangekocht door de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland. De prijs die er voor betaald moet worden is niet mis, n.l. *f* 300.000,—. Het ergste is echter, dat van die *f* 300.000,— een bedrag van circa *f* 125.000,— nog niet is gedekt. Daar moet dus iets aan gedaan worden, want dit gebied, dat vooral bekendheid gekregen heeft door het boek van E. Heimans „Uit ons krijtland" willen we toch graag als natuurmonument behouden zien. De bedoeling is, dit nieuwe bezit de naam te geven *Heimans-reservaat „Het Bovenste Bosch"*, waardoor het, naar wij hopen tot in lengte van jaren, de herinnering zal levendig houden aan E. Heimans en zijn grote verdiensten voor het ontdekken van de natuurhistorische rijkdommen van het Zuid-Limburgse land. Wij twijfelen er niet aan of ook U wilt uw steentje, in de vorm van geld, bijdragen. U eert daarmede tevens het werk van E. Heimans, en mocht U weer eens naar Zuid-Limburg gaan en door Het Bovenste Bosch wandelen, dan kunt U tenminste zeggen of denken: Ik heb meegeholpen om dit gebied te behouden.
U kunt uw bijdrage storten op postgiro 32391 van de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten, Herengracht 540 te Amsterdam. Wilt U op het girostrookje vermelden: voor het Bovenste Bosch?

Joh. Bolman:

Steppenrollers

Het zal nu niet zo lang meer duren eer de westerstormen de laatste badgasten, hetzij landgenoot of vreemdeling, naar het binnenland zullen terugdrijven en „het groot aangaan van de zee bij de Hondsbossche, de lange wering in het noorden van de nacht" weer hoorbaar zal zijn. Dan zullen we — misschien dáár na lange tijd werkelijk weer eens eenzaam — door het duin en langs de kust kunnen dwalen zoals dat vroeger in mijn jeugdjaren niet alleen 's winters doch ook 's zomers nog mogelijk was.
Het is voor een florist altijd interessant, op dergelijke winterwandelingen zijn kennis eens te beproeven op verdórde planten; met enige oefening lukt het meestal wel, ze nog op naam te brengen.
Het in de winter herkennen van de plant waarover ik het nu speciaal wil hebben, n.l. het Loogkruid *(Salsola kali* L.), zal vrijwel niemand moeilijkheden geven. Als we 's winters in het duin, vooral op kale vlakten bij de zeekant, een grote grijsbruine, stekelige bol vinden, heeft men vrijwel zeker het Loogkruid in handen. De plant behoort tot de *Chenopodiaceae* of Ganzevoetachtigen.
Het Loogkruid is een typische plant van een pioniersvegetatie; het vestigt zich bij voorkeur daar, waar nog geen gesloten plantendek aanwezig is of waar dit door een of andere oorzaak vernietigd werd. Zo herinner ik me, hoe in de Egmondse duinen tijdens de bezettingsjaren hier en daar langs de paden door militairen grote gaten waren gedolven die nadien weer werden gedicht. Toen ik kort na de bevrijding het terrein bezocht — het zal ongeveer 1946 zijn geweest — stond vrijwel op elk recent dichtgegooid

gat een enorme Loogkruidplant. Zelfs van ver af kon men aan het aanwezig zijn van de grote planten vaststellen waar de gaten zich bevonden moesten hebben; op die naakte, omgewoelde grond hadden ze het kennelijk zeer naar hun zin. Wij vinden dit ecologisch „gedrag" volledig bevestigd, als wij Oberdorfer's *„Pflanzensoziologische Exkursionsflora"* naslaan, een werk dat ik ieder kan aanbevelen, ook al heeft het betrekking op Zuid-Duitsland. Dit boek vermeldt voor Loogkruid: *auf offenen betretenen, stickstoffhaltigen und nährstoffreichen, lockeren rohen Sandböden; Pionierpflanze; Sand- und Salzzeiger.*
Deze plant nu vertoont in het najaar een merkwaardig verschijnsel, het

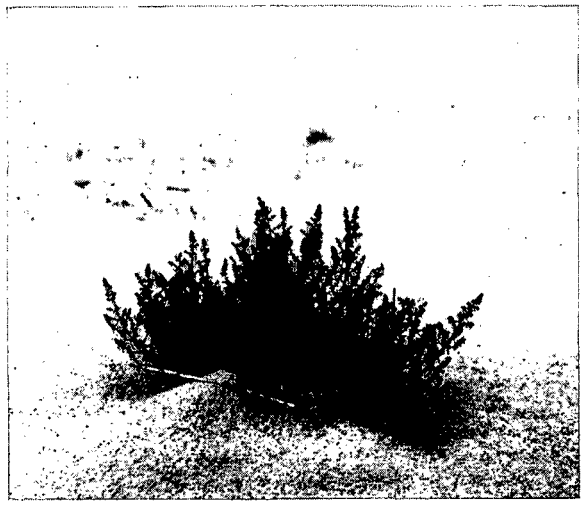

Vegetatiebeeld van Loogkruid *Foto: D. Piet*

z.g. „steppenrollen". De grote bollen worden in de herfst en winter door de krachtige winden in hun geheel afgerukt en kunnen dan, in het bijzonder op kale vlakten, al holderend en bolderend grote afstanden afleggen, uiteraard veelal in de richting west-oost, tot een of ander obstakel als een hekwerk of zo iets hun vaart stuit. Vaak vindt men dan ook 's winters vele dorre Loogkruidplanten onder aan prikkeldraadheiningen e.d.
Het is ook al weer enige jaren geleden, dat ik dit verschijnsel eens toonde aan een ornitholoog, die in het dagelijks leven leraar oude talen is en met wie ik op een slecht bezochte winterexcursie wandelde van station IJmuiden-Oost naar de Pier. Juist op dit kale terrein, een ware cultuursteppe aan de zeekant, waarvan hele stukken bovendien nog met prikkeldraad zijn afgezet, lagen de Loogkruidplanten in aantal. Maar toen ik, om ook het mijne aan deze tweemanstocht bij te dragen, een der grote bollen opnam, vóór de wind uit liet bolderen en daarbij de term „steppenroller" en het duitse woord *„Steppenläufer"* noemde, bleek uit het hierop volgend gesprek, dat ik mijn tochtgenoot zojuist een verschijnsel had gedemonstreerd dat al door Homerus is beschreven en met welke beschrijving men lange tijd niet goed weg heeft geweten. In de „Odyssee", boek 5, vertelt Homerus n.l., hoe het vlot van Odysseus door zeestroom en winden

willoos wordt voortgesleurd, waarna de vergelijking volgt:

„zoals ook soms, in de herfst, de Noordenwind over de vlakte heen en terug jaagt de distels — zij klemmen zich vast aan elkander"

(vertaling Dr. Ae. W. Timmerman)

òf, in de typische taal van Bouten's translatie:

„als wen laat in het jaar meesleurt langs de velden de Noordwind distelen, die veelvuldig verklit aan mekanderen hangen".

Andere vertalingen gaven zelfs in plaats van distels „pluizen", hetgeen het beeld er natuurlijk niet duidelijker op maakte!

Het is dan ook wel begrijpelijk, dat de moderne westerse classici zich bij deze homerische vergelijking geen voorstelling van enig werkelijk, zo heftig natuurgebeuren konden vormen; wij kennen immers het verschijnsel van „steppenrollende distels" niet. Mijn tochtgenoot herinnerde zich echter dat er nog niet zo lang geleden een artikel over deze passage in een vaktijdschrift was verschenen, waaruit het beeld duidelijk was geworden, al wist hij niet dat het ook in Nederland zo fraai bij het Loogkruid viel waar te nemen. Op mijn verzoek gaf hij mij later op, dat dit artikel te vinden was in „Hermeneus", Maandblad voor de Antieke Cultuur, Jaargang 1950/51. Hierin vertelt de classicus Dr. A. Scholte, hoe hij al enige malen een bevriend bioloog had gevraagd, hem het „steppenrollen" te verduidelijken. Hij werd toen botanisch wel wat wijzer, maar „dramatisch" bleef hij onbevredigd: het homerische beeld werd door de botanische uiteenzetting té weinig benaderd. Totdat de bioloog hem enige jaren later kon attenderen op een boek van Panait Istrati, *„Les chardons du Baragan"*, waarin wordt verteld hoe in de Baragan, het zuidelijk deel van het Roemeense district Jalomitsa, in september zeer krachtige winden gaan waaien. In dit gebied groeien grote, bolvormige en zeer stekelige planten, die zelfs voor de schapen ongenietbaar zijn. Door de felle najaarswinden knappen de stengels laag bij de grond af en de stekelige bollen komen dan bij duizenden in beweging. „Er zijn er die weg zijn bij de eerste windstoot, „net 'n reuzekudde grijze schapen. Anderen houden koppig stand, maar de „eerstlosgekomenen haken zich vast en sleuren ze mee. Ze klissen tezamen „tot een soort onregelmatige sneeuwbal, die bolt en tolt tot de storm die „door een verwoede aanval uiteen doet spatten, in de lucht opgooit, een „heksendans laat uitvoeren en dan opnieuw voorwaarts stuwt".

Als men dit leest, is Homerus' beeldspraak volkomen duidelijk! Toen men eenmaal wist, in welke literatuur men een beschrijving van het verschijnsel moest zoeken, kwam er weldra nog een andere verwijzing, n.l. naar een boek van Bruno Garlepp: *„De avonturen van Sergius en Iwan"*, waarin wordt verhaald van „ballen van wel vijftien voet omvang. Kogel op kogel „gestapeld trokken zij als reusachtige spookgestalten door de steppen in „razende vaart".

Ons Loogkruid en enige andere Nederlandse planten, die zich wel eens aan „steppenrollen" bezondigen, b.v. de Kruisdistel *(Eryngium campestre* L.) en de Hongaarse Raket *(Sisymbrium altissimum* L.), doen dit in vergelijking met de beschrijving uit zuid-oost europese gebieden maar in zéér bescheiden mate. Toch is het belangwekkend, dat wij ook in Nederland het homerische beeld vrij duidelijk voor ogen kunnen hebben, en zo blijkt ook uit dit verhaal weer eens, hoe nuttig het is „wanneer florist en classicus als broed'ren samenwand'len".